

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 67 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

'tegen de gevestigde orde'

---

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- gebruik van korte (Engelse) kreten
- de anarchistische kreten (Chaos, Anarchy)
- het gebruik van kapitalen
- gebruik van alleen 'niet-kleuren' (zwart en wit)
- het werken in de openbare ruimte / het gebruik van andermans eigendom als basis voor de tekst

per juist antwoord

1

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (reflectie) Bijl reflecteert op het fenomeen subcultuur door een spel te spelen met conventies / met clichés uit de punkbeweging.
- (reflectie) Bijl reflecteert op het fenomeen subcultuur middels een poëtische / filosofische tekst.
- (werkwijze/concept) Bijl werkt vanuit een concept/plan, hij spuit woorden, die samen een zin vormen, op verschillende plekken en legt deze op foto vast, om ze als een geheel te presenteren.
- (presentatie) Bijl presenteert het werk als een kunstwerk, onder andere door het te voorzien van een titel en/of hij presenteert het werk op een tentoonstelling en in een catalogus.
- (vormgeving-inhoud) Bijl lijkt een inhoudelijke relatie te zoeken tussen het (bouw)materiaal en de leus (waarin woorden als 'creëren' en 'fundament' in voorkomen).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

3 maximumscore 2

twee van de volgende:

- de keuze voor geometrische vormen
- het stapelen van elementaire voorwerpen of vormen
- het onbewerkt laten van de materialen / voorwerpen
- het kunstobject direct op de grond plaatsen (geen sokkel)
- een beeldende ingreep doen op een bepaalde plek (site specific, de ordening van de onderdelen heeft effect op de beleving van de plek en op de onderdelen zelf)
- het werken in series (zoals blijkt uit het nummer in de titel)

per juist antwoord

1

4 maximumscore 2

Deze tekst is van toepassing op deze serie of installatie, omdat (twee van de volgende):

- de locatie mede bepalend is voor de betekenis van de vorm / het materiaal. (Bijvoorbeeld een bouwhek op straat naast een hoop stenen roept andere associaties op dan een bouwhek in een museumzaal.)
- de oppervlakte of huid van de vorm mede bepalend is voor de betekenis van de vorm / het materiaal (zwart gelakte bouwhekken / spiegelen gemaakt hout roept andere associaties op dan hetzelfde materiaal in een onbewerkte vorm/staat).
- de perceptie (standpunt van de beschouwer) mede bepalend is voor hoe de vorm wordt gezien / hoe het kunstwerk wordt geïnterpreteerd. (Bijvoorbeeld het al dan niet zien van de spiegeling van de tekst in het kunstwerk beïnvloedt de betekenisvorming.).

per juist antwoord

1

5 maximumscore 2

- vormgeving: Bijl demystificeert het idee van de vlag als een vaststaand / universeel / abstract gegeven door in de vormgeving van zijn vlag te laten zien dat er sprake is van constructie: het knip-, plak- en stiftwerk is duidelijk zichtbaar 1
- voorstelling: Bijl demystificeert het idee van de Europese vlag door het beeld van uniforme sterren die in een perfecte cirkel staan (gelijkheid en eenheid) te vervangen voor een cirkel bestaande uit symbolen met een zeer uiteenlopende lading (historisch / politiek / economisch / religieus. Hij toont Europa als een complex van verschillende krachten en niet als een eenheid) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 2

Het imago kan worden versterkt, omdat (twee van de volgende):

- het steunen van (jonge) kunstenaars / het steunen van cultuur maatschappelijk verantwoord is / gezien wordt als een positief initiatief.
- een open houding / openstaan voor kritische geluiden politiek correct is / een open houding vaak wordt gezien als een positieve houding.
- het sponsoren/aankopen van 'hoge' kunst cultureel verantwoord is / de bank (hoge / elite) status verleent.
- dergelijke aankopen / een collectie van hedendaagse kunst aanleggen associaties oproept met fris / actief / dynamisch zijn.
- alle publiciteit goed is. Dergelijke onconventionele / gedurfde aankopen trekken aandacht van de media en alle aandacht zal 'het merk' bekender maken.

per juist antwoord

1

7 maximumscore 2

De bank loopt risico, omdat (twee van de volgende):

- de kritische houding ten aanzien van de Europese Unie niet strookt met de belangen van een bank: (het promoten van) economische samenwerking tussen landen.
- het verzamelen van dergelijke kritische / activistische kunst beschouwd kan worden als een slechte investering in financiële zin / beschouwd kan worden als onzin / tijd- en geldverkwisting (een bank heeft een andere taak).
- het werk kritisch is ten aanzien van de Europese Unie / het werk activistisch van aard is. Het imago van een bank is niet gebaat bij associaties met gezagsondermijning / een anarchistische houding (een bank moet gezagsetrouw / betrouwbaar / solide zijn).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het werk kan cynisch worden genoemd, omdat hier verwezen wordt naar gruwelijke martelpraktijken, maar dan vormgegeven in de 'frisse huisstijl' van de Verenigde Staten.
- De combinatie titel en beeld kan cynisch worden genoemd, omdat er wordt gesproken van star gazing (sterren kijken) terwijl de persoon met de kap niets ziet.
- De titel kan, in combinatie met het beeld, cynisch worden genoemd. In eerste instantie lijkt de titel te verwijzen naar de afgebeelde persoon, maar is in feite gericht op de beschouwer: de beschouwer 'ziet sterretjes', de afgebeelde persoon ziet niets.
- Het werk kan cynisch worden genoemd omdat star gazing verwijst naar de Hollywoodcultuur en het aanbidden van bekende sterren, terwijl het hier gaat om een anonieme figuur en/of terwijl het hier om 'een beroemdheid' gaat waarvan de Amerikanen waarschijnlijk liever hadden gezien dat deze onbekend was gebleven.

per juist antwoord

1

9 maximumscore 2

twee van de volgende:

- een kritiek op de blik van de Amerikanen die wordt beperkt door de eigen/westerse ideologie / gevoelens van nationale trots
- een kritiek op het opleggen van een westerse/Amerikaanse blik of westers/Amerikaans wereldbeeld aan anderen
- een kritiek op het opgeven van individuele identiteit voor 'grote' / nationale Amerikaanse belangen

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het werk krijgt een plaats tussen commerciële uitingen, waardoor het kritische geluid opvallender/sterker zal zijn.
- Het publiek wordt op deze locatie ongevraagd geconfronteerd met Haackes boodschap (het zijn geen museumbezoekers). Dit zou extra interessant zijn aangezien Haacke op zoek is naar confrontatie.
- Het werk krijgt een plaats tussen uitingen (reclames) die telkens verspringen, waardoor Haackes werk steeds nieuwe betekenissen kan krijgen.
- Het plein is een symbool voor de Verenigde Staten / ligt dicht bij Ground Zero/het voormalige WTC-complex, waardoor het kritische geluid hier extra effect zou hebben.

per juist antwoord

1

Gebouwen en idealen

---

11 maximumscore 2

- Bestuurlijke en openbare gebouwen (zoals het instituut voor opvoeding en karaktervorming, de school en het managers- en opzichtershuis) zijn min of meer centraal geplaatst. Ze vormen de gemeenschapskern van het complex en zijn zo goed bereikbaar en/of vanuit deze centrale ligging bieden ze goed zicht op grote delen van het complex 1
- Fabrieksgebouwen (zoals spinnerijen en weverijen) liggen direct aan de rivier. Hierdoor kan gebruikgemaakt worden van waterkracht voor het aandrijven van de machines en/of hierdoor kan gebruikgemaakt worden van rivierwater voor het schoonmaken en verven van de katoen en/of hierdoor kan gebruik gemaakt worden van de rivier voor transport van goederen 1

Vraag	Antwoord	Scores
12	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het handelen in eigenbelang probeerde Owen tegen te gaan door het creëren van een gemeenschap met gezamenlijke voorzieningen, waarin arbeiders samen zouden werken, leren en leven 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De onwetendheid probeerde Owen aan te pakken door scholing voor de arbeiders (en hun kinderen) toegankelijk te maken (door scholing konden zij hun kennis uitbreiden en zou er minder sprake zijn van onwetendheid) 	1
13	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens conservatieven (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – kon alleen de hogere klasse de samenleving leiden en beslissen voor de lagere klassen. – was het lot van de arbeider door God (of afkomst) bepaald/voorbeschikt en kon het niet veranderd worden. – was een dergelijk opzet te kostbaar en zou het bedrijf in gevaar worden gebracht. – werd het risico op arbeidersopstanden op deze manier vergroot. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens de socialisten bleven de arbeiders in Owens model afhankelijk van/ondergeschikt aan de hogere klasse 	1
14	maximumscore 2	
	twee van de volgende:	
	<ul style="list-style-type: none"> – De situering van de complexen: gelegen aan een ruim plein en/of een hoofdgebouw omringd door bijgebouwen en/of gelegen in een tuin met groen en waterpartijen is vergelijkbaar met paleizen. 	
	<ul style="list-style-type: none"> – De plaatsing van de drie wooncomplexen ten opzichte van elkaar: een centraal gebouw met twee 'zijvleugels' is vergelijkbaar met paleizen (bijvoorbeeld Versailles). 	
	<ul style="list-style-type: none"> – Het exterieur van de complexen: de detaillering van de gevel en/of decoratieve elementen in de gevel geven het gebouw een voorname / paleisachtige uitstraling. 	
	per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores
<p>15 maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sociale eenheid/gemeenschapszin: de grote binnenruimte kon gebruikt worden als plaats van samenkomst voor de bewoners (kinderen konden samen spelen. Er konden feesten en markten worden gehouden). – Sociale controle / orde/veiligheid: de grote binnenruimte zorgde voor sociale controle en toezicht binnen de gemeenschap. – Verbetering van woonomstandigheden voor arbeiders: de binnenplaats met glazen overkapping zorgde tegelijkertijd voor daglicht en beschutting. <p>per juist antwoord</p>		1
<p>16 maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Dankzij betere levensomstandigheden kunnen arbeiders beter produceren (ze waren sterker, minder vaak ziek etc.). – Arbeiders zijn altijd op tijd (of hebben geen excuus om te laat te komen) want ze wonen naast de fabriek. – Arbeiders kunnen beter, dag en nacht, in ploegen werken, want ze wonen naast de fabriek (er hoeft 's nachts niet ver naar het werk gereisd / gelopen te worden). – Arbeiders kunnen zo, ook in hun vrije tijd, in de gaten worden gehouden / worden gedisciplineerd. – Arbeiders kunnen door scholing effectiever (leren) produceren / kunnen door scholing ook complexere taken goed uitvoeren. – Arbeiders kunnen door scholing worden opgevoed / gedisciplineerd tot modelwerknemers. <p>per juist antwoord</p>		1
<p>17 maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Le Corbusiers ontwerp bevat, net als de Familistère, eigen voorzieningen (winkels, zwembad, gemeenschappelijke tuin). – In Le Corbusiers ontwerp is er, net als in de Familistère, aandacht voor het samenleven van de bewoners door het delen van (gemeenschappelijke) ruimtes en centrale plekken (zoals het dak en de winkelstraat). – In Le Corbusiers ontwerp zijn, net als in de Familistère, comfortabele en/of lichte appartementen gecreëerd voor arbeiders. <p>per juist antwoord</p>		1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 3

Het gebouw is modern vanwege (drie van de volgende):

- de hoogte van het gebouw / de verticale bouw.
- de toepassing van het principe van betonskeletbouw en/of het gebruik van beton als gestandaardiseerd bouw materiaal.
- de strakke, geometrische bouwvolumes en/of de nadruk op horizontale en verticale lijnen.
- de vormentaal: de decoraties in de vorm van geometrische patronen.
- de machine-esthetiek / vormgeving waarin nieuwe/industriële techniek benadrukt/verheerlijkt wordt (de schoorsteen op het dak wordt niet verhuld, maar juist uitvergroot/benadrukt).
- de (eerlijke) toepassing van materiaal / béton brut.
- het plaatsen van het gebouw op pijlers, waardoor een vrij grondvlak ontstaat.

per juist antwoord

1

19 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Goedkope bouw / lage kwaliteit, maakte dat woningen snel verpauperden.
- Planmatige, grootse opzet van de architectuur leidde tot anonieme massabouw en daardoor een verlies aan identiteit / een verlies aan mogelijkheden voor eigen inbreng (waardoor bewoners wegtrokken).
- Scheiding van functies (wonen, werken, recreëren) maakte de delen van de wijk weinig gevarieerd en daarmee onaantrekkelijk en/of maakte woonwijken overdag 'onbewoond' en omgekeerd kantoor- en winkelgebieden 's avonds uitgestorven.
- De grote openbare/gemeenschappelijke gebieden (zoals parken en groenstroken) verpauperden, omdat niemand zich ervoor verantwoordelijk voelde.
- Het modernistisch ideaal werd als een kant-en-klaar 'format' overal ter wereld toegepast, zonder goed rekening te houden met lokale culturele / maatschappelijke omstandigheden.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

20 maximumscore 3

drie van de volgende:

- bottom-up-principe
of
De bewoners zijn zelf verantwoordelijk voor hun woonomgeving / komen zelf met een initiatief.
- principe van tijdelijkheid / flexibiliteit
of
de voortdurende aanpassing en verandering van het gebouw aan de omstandigheden
- het principe van hergebruik/recycling/duurzaamheid
of
het hergebruik van bestaande bebouwing / materialen / structuren
- principe van informaliteit
of
Regels worden niet centraal / van bovenaf / wettelijk opgelegd, maar zijn afwezig en/of er is sprake van zelfregulering (de bewoners creëren een gemeenschap met regels voor samenleven en het toezicht daarop)

per juist antwoord

1

Historie, stereotypen en de toekomst van geëngageerde kunst

---

21 maximumscore 1

een van de volgende:

- Walker plaatst een beladen voorstelling van een ruiter die op een zwarte vrouw rijdt (in plaats van op een paard) tegenover het onschuldig tafereel van een moeder met kinderen.
- Walker plaatst het overdreven/absurde beeld van een ruiter die op een zwarte vrouw rijdt, tegenover het beeld van ingetogenheid / alledaagsheid: een moeder met kinderen.
- Walker plaatst een voorstelling van wangedrag / slavendrijven tegenover een voorbeeld van (negentiende-eeuws) correct leven: vrouwelijke nijverheid / zorg voor kinderen / handwerken
- Walker plaatst een voorstelling met omkeringen: een konijn als jager / een vrouw als rijdier, tegenover een voorbeeld van (negentiende-eeuws) juistheid: vrouwelijke nijverheid / zorg voor kinderen / handwerken.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Door de wegwijzer (die alle kanten op wijst / in brand staat) ontstaat de suggestie dat een verhaal/een geschiedenis (dat van de jockey op de vrouw) verschillende kanten op kan gaan.
- Door het spel met het wiel, dat alle kanten op kan rollen, ontstaat de suggestie dat een verhaal / een geschiedenis door toevalligheden een andere wending kan krijgen.
- Door het gebruik van absurde beelden, zoals de jockey die op een vrouw rijdt / een kind met een vreemd 'monsterlijk' hoofd / het werpen van een baby, laat Walker hier zien dat geschiedschrijving vaak bestaat uit overdrijvingen / vertekeningen / de geschiedschrijving geen reëel beeld geeft.
- Door het gebruik van omkeringen, in dit geval dader-slachtoffer, zoals de vrouwen die een man aanvallen, laat Walker hier zien dat rollen in geschiedenissen (afhankelijk van visie of perspectief) kunnen wisselen.
- Door het beeld (van enkel wat hoopjes/restanten) in combinatie met de tekst 'The End' stelt Walker de geschiedenis voor als een geconstrueerd verhaal. Er is hier sprake van een definitief einde, dat er in werkelijkheid niet is.

per juist antwoord

1

23 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Door de fragmentarische opzet / het naast elkaar plaatsen van losse (verhaal)fragmenten (gescheiden door witruimtes) blijkt dat Walker hier de geschiedenis ziet als een verzameling van losse verhalen (fragmenten) die geen eenduidig beeld / geen eenduidige geschiedenis vormen.
- Door de verschillende richtingen in de compositie lijkt het verhaal van verschillende kanten te kunnen worden gelezen / verschillende kanten op te kunnen gaan (het einde staat er los van), daaruit blijkt dat Walker hier de geschiedenis beschouwt als een reeks van gebeurtenissen die elkaar niet logisch opvolgen.
- Doordat de figuren niet in kloppende verhoudingen staan ten opzichte van elkaar blijkt dat Walker hier de geschiedenis ziet als een reeks losse gebeurtenissen, die weergegeven kunnen worden vanuit verschillende perspectieven / posities.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 1

een van de volgende:

- Door de projectie van de gekleurde stukken papier breidt het werk zich uit over muur, plafond en vloer, en vormt zo een omgeving waarin de beschouwer wordt opgenomen.
- Door de projectie krijgen de figuren/figuurgroepen een achtergrond, waardoor er samenhang / dynamiek / diepte ontstaat en de beleving wordt versterkt / een verhaal wordt gesuggereerd.
- Door de projectie verschijnt de (slag)schaduw van de beschouwer op de muur tussen de andere schaduwen/silhouetten en daarmee wordt hij/zij zélf een personage in het verhaal.

25 maximumscore 2

- Walker gebruikt opnieuw de stereotiepe, racistische beelden van Afro-Amerikanen. De zwarte gemeenschap is er niet bij gebaat om deze beelden levend te houden / deze beeldvorming te versterken (het is extra frustrerend als dit gebeurt door personen uit eigen gelederen) 1
- voorbeeld: clichés rondom domheid / gewelddadigheid / oerdriften/seksualiteit, zoals: de 'zwarte vrouw' die een wortel wordt voorgehouden / de persoon die aan de haren wordt getrokken / het werpen van een kind / de zwarte vrouw die wordt bereden door een man / de naakte op handen en voeten steunende vrouw 1

26 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Géricault is sociaal betrokken: hij toont sociale misstanden / hij brengt de situatie van de onderklasse van de maatschappij in beeld.
- Géricault verkondigt een politieke boodschap: het onderwerp dat de aanleiding vormt voor dit schilderij, een regeringsfregat dat opvarenden in de steek liet, kan gezien worden als een kritiek op de (koningsgezinde) regering.
- Géricault mengt zich in een maatschappelijke discussie: de donkere mensen op het vlot bekleden een heldenrol/triomferende rol (zien het schip aan de horizon) en dat kan gezien worden als een statement in de discussie over het afschaffen van de slavernij / slavenhandel.
- Géricault neemt met dit doek zelf risico, het kon hem zijn carrière kosten.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
27	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • (voorstelling) <i>Darkytown Rebellion</i> bevat verwijzingen naar <i>Le radeau de la Méduse</i>, zoals de mast met het opbollende zeil (links) / de wapperende vlag (de rode doek uit het schilderij van Géricault) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • (thema) Het thema van <i>Le radeau de la Méduse</i> zal Walker hebben aangesproken vanwege de geëngageerde thematiek / vanwege de sociaal-maatschappelijke wantoestanden die aan de kaak worden gesteld / vanwege het raakvlak met koloniale geschiedenis (het schip <i>La Méduse</i> was op weg naar Senegal) 	1
28	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • (formaat en techniek) Walker maakt gebruik van een enorm (wandvullend) formaat en haar werk verwijst in dat opzicht naar historiestukken, maar ze kiest met knipselwerk voor een techniek die in de kunsthistorische traditie niet serieus wordt genomen / tot de huisvlijt / tot 'vrouwenkunst' wordt gerekend 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • (inhoud) In historiestukken worden verhalen uit de geschiedenis vaak geïdealiseerd en/of worden heldhaftige scènes getoond, terwijl Walkers knipselwerken die geschiedenis karikaturaal representeren / terwijl Walker kiest voor 'nederige' scènes of In historiestukken worden verhalen uit de geschiedenis vaak getoond vanuit één perspectief, terwijl Walkers werk de meerduidigheid van een verhaal / van de geschiedenis toont 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

29 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (locatie): De (zonnige) kust is typisch een plek voor reclamemateriaal voor vakanties of mode, maar ook een plek waar ongelukken gebeuren (het aanspoelen van drinkelingen).
- (pose van het model): Een mens liggend op de rug met de mond half geopend kan een expressieve pose zijn uit de reclame/modedefotografie, maar kan ook geassocieerd worden met het beeld van levenloosheid/uitputting uit de documentairefotografie.
- (de scène): Een scène met personen (inclusief een fotograaf) gegroepeerd om een persoon op de grond, gecombineerd met een scherm en afzetlint, kan de productieploeg van een (reclame)fotograaf betreffen, maar kan ook worden geassocieerd met een plaats delict en getuigen van een ongeval (en een politiefotograaf die dit vastlegt).
- (kleding) De uniform geklede mannen in (strakke) witte shirts kunnen worden gezien als modellen die een nieuw modebeeld tonen / figureren in een mode-fotoshoot, maar ze kunnen ook gezien worden als leden van een politie-eenheid op een plaats delict.

per juist antwoord

1

30 maximumscore 2

- presentatie in Nice: 1
 Door de foto's op straat in abri's te tonen zaait Visser verwarring over de status van de foto's: de abri suggereert dat het reclame is, maar het blijft onduidelijk waarvoor. Hierdoor maakt Visser duidelijk dat de context sturend is voor de interpretatie van een beeld.
 of
 Door de foto's op straat in abri's te tonen kan een passant hetzelfde beeld op verschillende locaties tegenkomen en ervaren dat de context / omgeving invloed heeft op de interpretatie van dat ene beeld / ervaren dat eenzelfde foto op een andere plek een nieuwe betekenis kan krijgen.
- presentatie in musea: 1
 Door de foto's op straat in abri's te tonen kan een passant gaandeweg steeds meer van deze (verschillende) kunstwerken tegenkomen en kan hij het kunstwerk als geheel geleidelijk aan / uiteindelijk in één context gaan plaatsen.
- presentatie in musea:
 In het museum, waar de foto's naast elkaar hangen, zal het publiek een verschuiving ervaren tussen enerzijds het ogenschijnlijke karakter van documentairefotografie en anderzijds het karakter van geënceneerde- of modedefotografie. Hierdoor wordt de beschouwer bewust van het feit dat kadrering en/of keuzes ten aanzien van rangschikking bepalend zijn voor de interpretatie van het beeld.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

31 maximumscore 2

Vissers werk past goed bij de taak die Heijne voor kunstenaars ziet weggelegd, omdat het (twee van de volgende):

- de 'wereld weer diepte geeft' door mensen te laten nadenken over de invloed die media zoals modiefotografie en reclame (Heijne: kunstmatige sensaties van de massacultuur) hebben op hoe wij de (zichtbare) werkelijkheid / beelden interpreteren.
- de toeschouwer in laat zien dat een beeld van een man op het strand net zo makkelijk aangezien kan worden voor een fotoshoot (oppervlakkige reclamewereld) als voor een drenkeling / vluchteling op het strand (documentairefotografie/maatschappelijk drama) en dat interpretatie afhankelijk is van de individuele ervaring (de achtergrond of het perspectief van waaruit we kijken en interpreteren).
- met de middelen van de consumptiemaatschappij (reclameabri's) een belangrijk gevolg van globalisering laat zien, namelijk de migrantenstromen aangetrokken door welvaart / veiligheid (reële slachtoffers van globalisering).

per juist antwoord

1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 26 mei naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen

- afbeelding 1 Marc Bijl, Create a fundament, 2004
<http://sanderscollection.nl/nl/Collection/Marc-Bijl-Create-A-Fundament-2004>, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- afbeelding 2 Marc Bijl, Fundamentality IV, 2008
http://www.paulmertz.nl/beeld/images/antennebeeld_25.jpg, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- afbeelding 3 Marc Bijl, Fundamentality VI, 2009
http://archiv2.fridericianum-kassel.de/fileadmin/_processed_/csm_Marc_Bijl__Fundamentality_VI__2009_05ecc19a9d.jpg, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- afbeelding 4 vlag van de Europese Unie
- afbeelding 5 Marc Bijl, The Union, European Culture Flag, 2004
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/2a/d7/a4/2ad7a49860f49d7d3d0c274b7ef175c6.jpg>, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- afbeelding 6 Hans Haacke, Star Gazing, 2004
<http://media.chicagogam.com//images/2011/0111/C201101-A-W-J-T-Mitchell-Star-Gazing.jpg?ver=1294765986>, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- afbeelding 7 Hans Haacke, Times Square Star Gazing, 2005
<http://arttattler.com/Images/NorthAmerica/NewYork/Queens%20Museum%20of%20Art/New%20York/Times-Square-Star-Gazing.jpg>
- afbeelding 8 plattegrond van het fabriekscomplex in New Lanark
- afbeelding 9 André Godin, Familistère, 1859
<https://elus-npdc.eelv.fr/wp-content/blogs.dir/46/files/2013/11/ESS-4-11-2013-Guise-site.jpg>, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- afbeelding 10 Le Corbusier, Unité d'habitation, 1952
http://40.media.tumblr.com/658dcc9ea6978ed73ea8a5b39e6dbb43/tumblr_mz1yzpLTiB1soavyuo1_1280.jpg, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- afbeelding 11 luchtfoto van Clichy-sous-Bois
<http://les40kartierslesplusdif2.skyrock.com/3007548453-Clichy-sous-Bois-Montfermeil-Grand-Ensemble-Haut-et-Bas-Seine-St.html>, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- afbeelding 12 Torre de David
<https://hotcharchipotch.wordpress.com/2013/03/31/readapt-the-habitat/>, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- afbeelding 13 Torre de David
http://static.dezeen.com/uploads/2012/08/dezeen_Torre-David_Gran-Horizonte_10.jpg, laatst geraadpleegd op 5-10-2015

afbeelding 14	Torre de David http://opencityprojects.com/wp-content/uploads/2015/02/interior.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 15	Kara Walker, <i>Camptown Ladies</i> , 1998 http://journals.msvu.ca/index.php/atlantia/article/viewFile/683/673 , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 16	Kara Walker, <i>Darkytown Rebellion</i> , 2001 http://whitney.org/www/karawalker/images/walker_darkytown_rebellion.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 17	Théodore Géricault, <i>Le radeau de la Méduse</i> , 1818 https://nl.wikipedia.org/wiki/Het_vlot_van_de_Medusa_(schilderij)#/media/File:Th%C3%A9odore_G%C3%A9ricault_-_Le_Radeau_de_la_M%C3%A9duse.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 18 tot en met 22	Barbara Visser, <i>Le monde appartient à ceux qui se lèvent tôt</i> , 2002, http://www.barbaravisser.net/pix/21341712_LE_MO_cro.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 23 tot en 25	Barbara Visser, <i>Le monde appartient à ceux qui se lèvent tôt</i> , 2002, http://www.barbaravisser.net/pix/21341712_LE_MO_cro.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 1	punk graffiti
figuur 2	Marc Bijl, <i>Fundamentality IV</i> , 2008 http://www.paulmertz.nl/beeld/images/antennebeeld_25.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 3	Abu Ghraib gevangenis, 2003 https://en.wikipedia.org/wiki/Abu_Ghraib_prison , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 4	gravure van New Lanark http://www.newlanark.org/uploads/New%20Lanark.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 5	gravure van Le Familistère http://static.skynetblogs.be/media/2130/dyn006_original_520_203_pjpeg_2649770_101f23767453e60d6364af29298364dc.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 6	foto van een van de binnenplaatsen van Le Familistère http://www.histoire-image.org/pleincadre/index.php?i=92&id_sel=undefined , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 7	foto van het dak van de <i>Unité d'habitation</i> http://www.themodernhouse.net/wp-content/uploads/2013/04/le-corb-950x634.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 8	foto van flats in Clichy-sous-Bois http://romagazine.nl/14nwsite/wp-content/uploads/2015/02/clichy-sous-bois.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 9	Kara Walker, <i>Camptown Ladies</i> , detail http://thebaresquare.com/wp-content/uploads/2012/07/kara-walker-camptown-ladies.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015

- figuur 10 Knipselwerk van Laura McKenzie, <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/vam-blog/dp-content/470046734d802134f58384675201f6a0.jpg>, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- figuur 11 detail uit je *Le radeau de la Médus* van Théodore Géricault
- figuur 12 foto van een tentoonstelling met het werk *Le monde appartient à ceux qui se lèvent tôt* van Barbara Visser
http://www.els-hanappe.com/wp-content/uploads/2012/10/Barbara-Visser_posters-150x150.jpg, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- figuur 13 foto van een tentoonstelling met het werk *Le monde appartient à ceux qui se lèvent tôt* van Barbara Visser
<http://www.muhka.be//images/960/629.jpg>, laatst geraadpleegd op 5-10-2015

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.